

ВІДГУК

офіційного опонента

**на дисертаційну роботу Корбяка Дмитра Володимировича
на тему: “Науково-викладацька та церковна діяльність митрополита
Сильвестра (Сембратовича) (1836–1898) .”, представлену на здобуття
наукового ступеня кандидата історичних наук
за спеціальністю 07.00.01 – історія України.**

Характерною рисою розвитку сучасної історичної науки в Україні та Польщі є повернення із забуття важливих історичних подій, про які з відомих причин пересічний громадянин нічого не знає.

Особливу зацікавленість викликають імена тих людей, діяльність та творчість яких в роки панування тоталітарної системи замовчувалася чи взагалі була вилучена з наукового та суспільного обігу. Серед них об'єктами дослідження стають видатні особи ХІХ століття, які внесли помітний вклад в розвиток українського суспільства. Часто ними виступають представники вищого греко-католицького духовенства.

До таких постатей у другій половині ХІХ століття належав відомий релігійний та громадський діяч, вчений та викладач Сильвестр (Сембратович). Поява комплексного дослідження суспільно-політичної та релігійної діяльності Сильвестра (Сембратовича) є надзвичайно актуальним. Воно визначається необхідністю відкрити його ім'я для широкого загалу, показати доцільність використання прикладу його громадсько-політичної праці на сучасному етапі суспільно-політичного розвитку української державності.

У сучасній історіографії немає комплексного дослідження науково-викладацької та церковної діяльності згаданого галицького митрополита. Історики досі не дали належної оцінки його ролі в розвитку Греко-католицької церкви та українського національного відродження. Автори поодиноких біографічних праць тільки стисло інформують про основні факти з життя митрополита і висловлюють недостатні оціночні судження його роботи. Поза увагою вчених досі залишаються питання внеску С. Сембратовича в розвиток

теологічної науки та його педагогічної роботи. Належної оцінки потребують основні аспекти діяльності митрополита в контексті тогочасної політичної ситуації. Доцільно науково переосмислити його роль у важливих церковних подіях та явищах останньої чверті XIX століття.

Актуальність дисертаційного дослідження не викликає заперечень і зумовлена її малодослідженістю, наявністю різних, часом протилежних оцінок роботи галицького митрополита його сучасниками, необхідністю визначити роль С. Сембратовича для діяльності його наступників, потребою оцінити його внесок у розвиток Греко-католицької церкви та українського національного руху.

Серед елементів наукової новизни є те, що це перше дисертаційне дослідження, у якому концептуально, комплексно, цілісно, всебічно та ґрунтовно досліджено релігійну та громадську діяльність С. Сембратовича (1836–1898 рр.) у розвитку ГКЦ та українського суспільства, охарактеризовано педагогічну діяльність о. С. Сембратовича у навчально-виховних закладах різного типу, зроблено спробу оцінити його внесок в розвиток теологічної науки, проаналізовано соціальну роботу галицького митрополита.

Дисертантом уперше проаналізовано й класифіковано джерелознавчий та історіографічний матеріал із досліджуваної проблематики, введено у науковий обіг значну кількість маловідомих, раніше недоступних, архівних і рукописних джерел та документів, які дали можливість об'єктивно дослідити релігійну, наукову та громадську діяльність С. Сембратовича, всебічно розкрити його місце та роль у культурно-духовному розвитку Східної Галичини.

У дисертації охарактеризовано основні етапи формування світоглядних орієнтирів С. Сембратовича; з'ясовано чинники, що вплинули на його чернече покликання; розкрито його внесок в розвиток теологічної науки; проаналізовано роботу на церковних посадах; проведено аналіз основних складових церковної діяльності митрополита у зв'язку з його політичними і релігійними орієнтирами; визначено вплив митрополита на формування духовних цінностей та суспільно-культурних пріоритетів українського суспільства.

Не викликає заперечень мета дослідження, яка полягає у тому, щоб на основі широкого спектру джерел, теоретичних здобутків сучасної вітчизняної й закордонної історіографії була створена цілісна картина науково-педагогічної та церковної діяльності митрополита Сильвестра Сембратовича.

Здобувач переконливо виклав формально-теоретичні атрибути вступу: мету, завдання, об'єкт і предмет, хронологічні й територіальні межі наукового дослідження, його практичне значення. Загальному задуму відповідає структура роботи, яка сприяє найбільш повному розкриттю проблеми, є логічною і послідовною. Дослідження складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і літератури, додатків. Обсяг основного тексту дослідження становить 173 сторінки, перелік джерел і літератури налічує 500 позицій. Загальний обсяг дисертації – 225 сторінок.

У першому розділі зроблено ґрунтовний критичний огляд історіографії, докладно охарактеризовано й систематизовано джерельну базу дослідження, яка є широкою і різноплановою. Демонструючи добру обізнаність з літературою, що стосується теми її дослідження, здобувач не тільки окреслює основні історіографічні тенденції, а й виокремлює полемічні зони й висловлює власні оцінки доробку попередників. Така активність дає можливість позначити нерозв'язані проблеми, лакуни й точніше визначити коло питань для опрацювання у своїй дисертаційній роботі. Дослідник намагається простежити риси, іманентні публікаціям кожної з визначених ним трьох історіографічних груп, вказати на спільні методологічні підходи та відмінні ознаки.

Дисертант використав доступні йому джерела дослідження. Були використані матеріали архівосховищ міст Львова і Перемишля. Основну частку архівних джерел дисертації становлять документи Центрального державного історичного архіву України в місті Львові, Державного архіву Львівської області. Значну інформаційну цінність становлять неопубліковані джерела Перемишльського державного архіву (Республіка Польща), що зберігаються в комплексі документів «Архів греко-католицького єпископства», а також документи відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України імені Василя Стефаника НАН України. Розділивши опубліковані

джерельні матеріали на три групи автор дослідження зумів детально проаналізувати джерельну базу дослідження.

Особливістю дисертаційної роботи є використання в ній історико-правового та порівняльного аналізу при оцінці суспільно-політичних подій та державно-церковних відносин крізь призму національно-історичних і релігійних традицій регіону та існуючих на той час конституційно-правових гарантій свободи совісті. Робота побудована на аналізі фундаментальних історичних праць та публікацій близьких до тематики дослідження, значній джерельній базі. Історіографічне коло складають праці істориків, які присвячені вивченню суспільно-політичного та релігійного становища Галичини в ХІХ ст., а також роботи істориків церкви. Глибоко аналізується науковий доробок представників української діаспори.

Обрані дисертантом методологічні підходи визначили вибір оперативного інструментарію для вирішення сформульованих завдань. Їх характер зумовив застосування комплексу загальнонаукових, міждисциплінарних та спеціальних дослідницьких методик. Протягом усього дослідження використовувався біографічний метод.

Спираючись на апробовані в сучасній науковій практиці методи і принципи наукового пізнання, дисертант свідомо обрав низку методик, серед яких помітне місце посідають міждисциплінарні прийоми і засоби. У поєднанні з іншими вони дали змогу комплексно опрацювати емпіричний матеріал, відсепарувати інформацію, придатну для ілюстрації, обґрунтування й інтерпретації концептуальних побудов і вийти на повноважні узагальнення.

У другому розділі «Викладацько-наукова і видавнича діяльність» висвітлено процес формування світогляду С. Сембратовича та з'ясовано чинники, що вплинули на його позицію при вступі до греко-католицької генеральної семінарії у Відні. Дисертант відзначає, що важливим чинником у формуванні особистості Сильвестра Сембратовича було те, що він був вихований у священничій сім'ї і здобув ґрунтовну освіту в навчально-виховних закладах Лемківщини, Перемишля, Львова, Відня і Рима.

Дослідник констатує, що С. Сембратович отримавши ієрейські свячення у 1860 році продовжив навчання у Римі, де у 1861 року здобув ступінь доктора богослов'я. Розкриваючи викладацьку та наукову діяльність Д. Корб'як стверджує, що редакторська і видавнича діяльність Сильвестра Сембратовича засвідчила його проримську позицію, яка з часом проявлялася все чіткіше. Крім того, спроби формування незалежної національно-політичної концепції, однією з яких було функціонування часопису «Мир», є доказом прагнення церковного діяча зберегти провідні позиції греко-католицького духовенства в суспільно-політичному житті галицьких русинів. Участь у видавництві україномовних церковних книг вказує на сприяння С. Сембратовича українському національному руху.

Третій розділ дисертації присвячений аналізу церковних посад, які займав С. Сембратович. Тут охарактеризовано церковну діяльність о. Сильвестра до прийняття ним єпископської хіротонії. Дмитро Корб'як справедливо відзначає, що в умовах, коли роль провідника українського національного руху відігравали представники греко-католицького духовенства, польські політики і релігійні діячі намагалися впливати на основні процеси, що відбувалися в церковно-обрядовій сфері, протегуючи угодних для них архієреїв. Ці впливи прагнув мінімізувати майбутній митрополит. Уже на початковому етапі церковної діяльності о. С. Сембратович проявив себе як ревний виконавець покладених на нього обов'язків. Завдяки старанному відправленню богослужінь, емоційним проповідям і піклуванню про мирян церковний діяч мав великий авторитет серед вірних.

Аналізуючи існуючу суспільно-політичну ситуацію у краї, дисертант вказує на той факт, що отримання о. С. Сембратовичем найвищих церковних посад в ГКЦ відбувалося під впливом польського чинника. Із середини 70-х років XIX століття очільники польського політичного життя краю з настороженістю ставилися до діяльності тодішнього галицького митрополита і дядька о. Сильвестра Йосифа Сембратовича (1870–1882). Передусім, ідеться про розгорнуту церковним архієреєм антиалкогольну кампанію. Саме за часів Йосифа Сембратовича була організована масштабна боротьба греко-

католицького духовенства проти пияцтва, яка набула нового імпульсу і форм. Ця обставина сприяла бойкоту на номінування на посаду єпископа С. Сембратовича з боку польського політикуму. Дослідник вказує, що подолати ці впливи сприяла стала лояльна позиція о. С. Сембратовича до австрійської влади та римської курії. Як приклад успішної діяльності єпископа Сильвестра дисертант вказує на початок реформування Чину Святого Василя Великого.

Важливим для концептуального осмислення проблеми став четвертий розділ дисертації, у якому висвітлюється діяльність С. Сембратовича в контексті суспільно-політичної ситуації в Галичині кінця ХІХ століття. У ньому дисертантом проаналізовано візитаційну роботу очільника Греко-католицької церкви, вказуючи що митрополит намагався використати візитації з метою залучення духовенства до політичної діяльності.

Характеризуючи політику митрополита стосовно українських переселенців із Галичини, Дмитро Корбяк стверджує, що С. Сембратович був противником еміграції галицьких русинів як у західному, так і східному напрямках. Крім цього, митрополит, визнаючи явище еміграції, намагався організувати життя греко-католиків за кордоном: направляв до парафій, що сформувалися поза межами Галичини, священників; ініціював створення «запомогових кас», що мало би закласти підвалини для заснування фонду взаємодопомоги греко-католицьким переселенцям.

Дисертант слушно відзначає, що очоливши Греко-католицьку церкву, митрополит намагався сформувати незалежну від політичних сил Галичини суспільно-політичну програму. Основними ідеями концепції були вірність папській столиці, лояльність до віденського двору і збереження за духовенством лідерства у національному русі українців. В той-же час неефективність спроб митрополита вести незалежну політику змусила його шукати зближення з українськими політичними силами. Як стверджує дисертант, з одного боку, «угодова» політика не принесла усіх бажаних результатів, з другого – виявила високу авторитетність особи митрополита.

У п'ятому розділі Д. Корбяк розкриваючи діяльність С. Сембратовича, яка виражала його орієнтири на латинський світ, акцентує увагу на соціальній

роботі митрополита. Це і відзначення пам'ятних дат, проведенні єпархіальних духовних зібрань, намагався здобути прихильність невдоволеного кліру шляхом апробації давніх традицій східного обряду. Цікавими є матеріали про діяльність митрополита С. Сембратовича в напрямку врегулювання питання взаємовідносин парохів і вірних, розв'язання проблему надмірного вживання населенням спиртних напоїв, формування високоморального священства.

Д. Корб'як слушно вважає, що важливим досягненням митрополита було прагнення не допустити латинізації та полонізації галицьких українців та реформувати Греко-католицьку церкву.

Результати наукового пошуку здобувача адекватно відображені ним у висновках до дисертації.

Загалом, дисертація Корб'яка Дмитра Володимировича - це самостійне, оригінальне, комплексне дослідження, науково обґрунтовані результати якого в сукупності вирішують конкретне завдання - створення наукової біографії українського церковно – релігійного та громадського діяча, вченого та викладача Сильвестра Сембратовича.

Зміст, характер та форма викладу матеріалу засвідчують достатню професійну підготовку дисертанта, його здатність аналізувати. Основні наукові положення й висновки роботи сформульовані фахово, зі знанням проблеми, всебічно обґрунтовані, їх достовірність й новизна безумовні.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, висловлюю окремі зауваження:

- в історіографічному аналізі бажано було б ширше проаналізувати роботи сучасних українських істориків, які досліджували діяльність Греко-католицької церкви в ХІХ – першій половині ХХ століть;
- розділи 4 та 5 дисертаційного дослідження складаються із шести підпунктів. В той же час наповнюваність кожного із них нерівноміра. Тому логічно було б об'єднати їх за смисловим змістом.
- доцільно було б ширше показати роль С.Сембратовича у створенні Станіславівської єпархії.

- при розкритті проримської позиції митрополита С.Сембратовича у розділі 5 слід більш чіткіше висвітлити особисту думку дисертанта.
- у висновках необхідно конкретизувати пропозиції про можливість практичного використання дослідження у наш час;
- у додатках бажано повніше проілюструвати основні етапи з життя та діяльності С. Сембратовича.

Висловлені зауваження суттєво не впливають на загальний позитивний висновок щодо праці.

У роботі Д. В. Корбяка на основі історіографії та джерел, при допомозі сучасної методології комплексно вивчено особистість Сильвестра Сембратовича (1836-1898), проаналізовано його учительську, науково-педагогічну роботу, церковну діяльність на посаді митрополита та її вплив на суспільно-політичне життя українства Галичини.

Робота Д. В. Корбяка є оригінальним і комплексним дослідженням, яке цілком розкриває вагому наукову проблему, відповідає вимогам ДАК МОН України, які ставляться до кандидатських дисертацій, а її автор заслуговує присудження йому наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01. – історія України.

Офіційний опонент –

доктор історичних наук, професор,

завідувач кафедри гуманітарних

та фундаментальних дисциплін Івано-Франківського

навчально-наукового інституту менеджменту

Тернопільського національного економічного університету

І.В.Пилипів

